

Conferință PS Siluan, din Ungaria, pentru Simpozionul Internațional de Teologie „Pastorația românilor din afara României:

***responsabilitate eclesială și unitate etnică”*,**

organizat de Patriarhia Română

(8-11 decembrie 2021, Palatul Patriarhiei din București)

Tema susținută:

„Comunitatea ortodoxă românească din Ungaria: trecut, prezent și viitor și importanța Bisericii Străbune în menținerea identității naționale și spirituale a membrilor ei și în relațiile dintre cele două State: România și Ungaria”.

Prezența românilor pe teritoriul de astăzi al Ungariei și mai ales în părțile ei de Răsărit, este veche, după cum atestă și unii istorici recentți, aparținând românilor din Ungaria, și anume Dr. Gheorghe Santău, în cartea sa intitulată: *Cercetări istorice pentru folosul românilor din Ungaria*”, tipărită la Baia Mare, în anul 2005. Acesta citează, la rândul său, din cartea istoricului Nicolae Drăgan („*Românii în veacurile IX-XIX*”, apărută la București, în 1933) și afirmă că în timpul renumitului Attila, adică încă din secolul al V-lea, românii trăiau deja în părțile Panoniei și erau păstori. Panonia a fost locuită anterior de triburile ilirice și celtice și a fost cucerită de romani în secolul I înainte de Hristos. Iar în secolul al IX-lea după Hristos, ea a fost ocupată de unguri, populație migratoare, care după cucerire, a întemeiat aici nucleul statului feudal maghiar. La sosirea lor în Câmpia Panoniei, aceasta se numea „pășunea romanilor”, astfel încât putem spune că ei au aflat deja aici o populație românească, amestecată cu triburile slave, după cum atestă documentele și cronicile vremii și chiar și Cronica lui Anonimus, notarul Regelui maghiar Bela al IV-lea.

Bineînțeles că există și alte teorii, adoptate de istoriografia maghiară actuală și anterioară, care accentuează varianta imigraționistă și consideră că românii care trăiesc astăzi în Ungaria ar fi venit în aceste locuri cel mai devreme la începutul secolului al XVII-lea și până în secolul al XIX-la, de fapt după ocupația otomană a acestor ținuturi (dintre 1526, după bătălia de la Mohacs și până în 1699) și mai ales după retragerea lor, când locurile ar fi fost pustiite și aveau mare nevoie de repopulare. Dar însuși călătorul turc Evlia Celebi consemnează faptul că în a doua

jumătate a secolului al XVII-lea a găsit români, maghiari și alte naționalități, prin orașele Ineu, Arad, Giula și până spre nord de Oradea.

Această teoria imigraționistă și a colonizării românilor doar din secolul al XVII-lea, în părțile Ungariei, este contrazisă și de atestările documentare ale localităților în care trăiesc români, de-a lungul graniței de est a Ungariei, începând din secolele XII-XIII, sau și mai vechi, dar și de bisericile ortodoxe românești de lemn, sau de pământ, care sunt mai vechi decât cele de zid, existente până în ziua de astăzi și care au 200-300 de ani vechime. Sau de consemnarea, din manualul de IBR, al vrednicului de pomenire Părinte Profesor Academician Dr. Mircea Păcurariu, care în anul 1651, îl menționează pe Mitropolitul Sofronie, al cetăților Lipova și Giula (Gyula), lucru ce înseamnă că aici exista deja o formă bisericească de organizare ortodoxă românească și că Mitropolitul de la Lipova îi avea în purtarea sa de grijă și pe românii ortodocși din Giula.

Chiar dacă în majoritatea lor, românii erau oameni simpli, păstori, sau iobagi și munceau pe terenurile conților și ale grofilor maghiari, totuși ei existau, aveau limba, credința, tradițiile și obiceiurile lor, iar toate acestea erau românești și asemănătoare cu cele ale fraților lor din vecinătate, de dincolo de graniță și ei se aflau în purtarea de grijă a Bisericii Ortodoxe Române, care îi ajuta în mod esențial să își păstreze identitatea națională și spirituală și toate aceste valori.

Astăzi, românii ortodocși din Ungaria, aflați în părinteasca purtare de grijă a Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și a Patriarhiei Române, trăiesc în douăzeci și una de Parohii și 16 filii, situate în principal în trei județe (Bichiș-Békés, Ciongrad-Csongrád și Bihorul Unguresc-Hajdú-Bihar), dar și la Budapesta și Seghedin-Szeged și dispun de o Episcopie, cu sediul la Giula, unde sunt și sediile principalelor instituții ale românilor din Ungaria și de patru așezăminte monahale românești: Centrul Eparhial din Giula, care funcționează cu statut de mănăstire, Așezământul Monahal Românesc „Sfântul Ioan Botezătorul” din Budapesta, Mănăstirea ”Adormirea Maicii Domnului” de la Săcal și Paraclisul Episcopal de la Bichiș.

Astfel, mărturiile dăltuite în piatră și zid, cum sunt și bisericile noastre românești din Ungaria, care dăinuie până în ziua de astăzi, dar și documente, obiecte și cărți de cult, instituții românești și mai ales prezența neîncetată a românilor ortodocși, vorbesc și ele despre existența și vechimea acestei comunități.

La începutul secolului al XX-lea, potrivit documentelor oficiale ale Statului Ungar, comunitatea românească număra circa 90.000-100.000 de români, care

trăiau, în majoritatea lor, în partea de Est a Ungariei. Iar înainte de acest moment poate că numărul românilor din Ungaria era și mai mare. De atunci însă, el a scăzut constant și continuu.

Un moment de referință, în istoria acestei comunități, îl reprezintă sfârșitul Primului Război Mondial și Tratatul de Pace de la Trianon, din 1920, când s-au trasat granițele actuale între cele două Țări, iar românii din Ungaria au rămas doar cu patru Preoți și cu foarte puțini intelectuali, deoarece ceilalți au plecat în România.

Credincioșii rămași în Ungaria și Parohiile lor au fost tot timpul sub purtarea de grijă a Episcopiiilor Ortodoxe Românești din jurul granițelor, de la Arad (prin Ierarhii Andrei Magieru, Teoctist Arăpașu, Visaron Aștileanu și Timotei Sevcicu) și Oradea (prin Episcopii Vasile Coman și Ioan Mihălțan), iar în chip special, nevoia de Arhipăstor a fost suplinită și de Mitropolitul Nicolae Corneanu al Banatului, care în vremea aceea era și Exarh al comunităților românești din afara granițelor. În 21 noiembrie 1976, chiar dacă era și ziua sa de naștere, Înaltpreasfinția Sa făcea instalarea, în Catedrala din Giula, a Părintelui Teodor Misaroș ca cel de-al doilea Vicar Eparhial al Vicariatului Ortodox Român din Ungaria.

Una dintre problemele principale ale acestei comunități a fost lipsa lor de organizare bisericească ierarhică superioară, sub forma unei Eparhii Ortodoxe Române, care i-a lăsat descoperiți în fața fenomenului de asimilare constant, din partea Statului Maghiar. Acesta a încercat de mai multe ori, mai ales la începutul celui de-al doilea Război Mondial, în 1942, să înființeze o singură Episcopie Ortodoxă Maghiară, care să cuprindă toate cele cinci jurisdicții ortodoxe din Ungaria (români, sârbi, bulgari, greci și maghiari trecuți la ortodoxie și care se află sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei), considerând că astfel îi poate controla mai ușor, îi poate asimila mai bine și îi poate ține mai departe de țările și Bisericile lor Naționale și de eventuale pretenții teritoriale, care de fapt nici nu au fost puse niciodată.

De asemenea, lipsa unei Eparhii proprii și a preoților necesari, îi expunea pe credincioși la mari lipsuri, în ceea ce privește săvârșirea Sfințelor Taine și ierurgii bisericești, de multe ori slujbele de înmormântare fiind săvârșite doar de cântăreți, sau existau probleme și nemulțumiri, în administrarea treburilor bisericești și a altor probleme administrative, sau patrimoniale, care erau rezolvate la întâmplare și potrivit unor interese.

Iar în condițiile date, fără Eparhie și cu puțini păstori de suflete, credincioșii ortodocși români au fost foarte expuși și fenomenului prozelitist sectar, care a câștigat mult în intensitate și a creat anumite structuri, până în ziua de astăzi.

O vreme, până în 1945, mai multe Parohii Românești din Ungaria au fost cuprinse „de facto” în acea „unică Episcopie Ortodoxă Maghiară” din Ungaria, înființată prin decretul lui Miklós Horthy, din aprilie 1942. Dar apoi, acestea au revenit la Vicariatul Ortodox Român din Ungaria, și ulterior la Episcopia Ortodoxă Română, dorită cu ardoare de Preoții și credincioșii români de odinioară, dar care a suferit multe etape și încercări, până a reușit să se înființeze, la rândul ei și să își dobândească Ierarhul cuvenit.

Preoții, din Parohiile rămase dincolo de graniță, în Ungaria, după Tratatul de Pace de la Trianon, din 1920, au încercat să se organizeze, pentru a-și putea înființa propria lor Episcopie și în acest sens au fost ținute mai multe întruniri și Adunări Preoțești, sau Protopopești, cum au fost cea de la Bichișceaba (1927 și 1929), de la Chitighaz (1932) și Giula (1934 și 1936), care au discutat aceste probleme și au stabilit organizarea Parohiilor Românești din Ungaria mai întâi într-un singur Protopopiat, iar apoi în patru, care erau necesare pentru funcționarea unei Eparhii. Dar cel mai important moment, în acest parcurs istoric către devenire, a fost Congresul Național Bisericesc al Românilor din Ungaria, ținut în Catedrala Românească „Sfântul Ierarh Nicolae”, în data de 27 martie 1946, care a hotărât înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, cu sediul la Giula (Gyula) și care să-i cuprindă pe toți românii ortodocși care trăiau în această țară.

Hotărârea respectivă a fost validată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședințele sale de lucru din anii 1950 și 1952, dar aducerea ei la îndeplinire s-a putut face doar în anul 1999, prin alegerea, hirotonia și întronizarea primului Chiriarh al acestei Eparhii, în persoana Preasfințitului Părinte Sofronie Drincec, care a fost făcută de vrednicul de pomenire Patriarh Teoctist, împreună cu un frumos sobor de alți cincisprezece Ierarhi, membri ai Sfântului Sinod al BOR, dar și cu numeroși Preoți și Diaconi, în prezența unor oficialități bisericești și de stat, conducători de instituții românești din Ungaria și reprezentări ai altor culte, în Catedrala din Giula, care în sfârșit își dobânda statutul ierarhic deplin, visat de înaintașii noștri.

După opt ani de rodnică, vrednică și binecuvântată trudă, slujire și lucrare arhipăstorească, desfășurată în fruntea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, care a devenit o instituție recunoscută și apreciată în rândul comunității românești

și în relațiile sale cu Statul și cu celelalte autorități din Ungaria și după alegerea și mutarea Preasfințitului Părinte Sofronie Drincec ca Episcop al Oradiei, începând din 8 iulie 2007 am dus mai departe această muncă și activitate, în beneficiul românilor ortodocși din Ungaria și spre slava lui Dumnezeu, în calitate de nou Ierarh al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria.

La Giula se găsește nu doar Catedrala Ortodoxă „Sfântul Nicolae”, biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva” și Reședința Eparhială a Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, ci și majoritatea instituțiilor românești reprezentative ale comunității românești din Ungaria: Consulatul General al României la Giula, Grădinița, Școala Generală și Liceul Românesc „Nicolae Bălcescu” din Giula, Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria (AȚRU), Centrul de Documentare și Informare al acestei Autogovernări, Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria (UCRU) și sediul celor două publicații, sau reviste românești tipărite (presa scrisă): „Foaia Românească” și „Cronica”. Așa încât, putem spune că Giula este un fel de „capitală” simbolică a comunității românești din Ungaria.

La Seghedin există o capelă ortodoxă românească, dar și sediile studiourilor teritoriale ale unor emisiuni de radio și televiziune în limba română, intitulate „O voce românească”, la radio, fiind cu emisie zilnică și „Ecranul nostru” la tv, având o emisiune pe săptămână, care se dă și în reluare.

La Budapesta, dincolo de comunitatea istorică și de alte instituții importante ale românilor din Ungaria, cum ar fi Ambasada României la Budapesta, Institutul Cultural Român, Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, ș.a., se află și o puternică comunitate românească, aflată fie la studii universitare, fie la muncă, în capitala Ungariei. Și în acest context, existența unei Parohii Românești, dar și a unui Așezământ Monahal Românesc, cu un Părinte și trei Maici, la fel ca și la Centrul Eparhial din Giula, cu doi Părinți și două Maici, reprezintă un factor puternic de coagulare a comunității românești, atât „istorice”, cât și „migrante” și un element puternic de întărire în dreapta credință și de păstrare a identității naționale și spirituale, românești și ortodoxe.

Celelalte Parohii Ortodoxe Românești, care se întind de-a lungul graniței cu România, prin prezența continuă a Preotul în mijlocul comunității, prin grija arătată față de sufletele oamenilor și de întreținerea și restaurarea locașurilor de cult, majoritatea dintre ele având o vechime mai mare de 100-200 de ani și fiind luate și în evidența Oficiului de Protecție a Monumentelor Istorice, dar și prin deschiderea față de celelalte instituții românești și printr-o colaborare deschisă și bazată pe

respect reciproc, cu autoritățile locale, sau de la un nivel mai înalt, reprezintă un factor de echilibru și stabilitate, dar și de conservare a identității românești și a credinței noastre străbune și de aceea considerăm că este foarte importantă și benefică prezența și activitatea Bisericii Strămoșești și a Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, în mijlocul și în beneficiul sufletesc al credincioșilor noștri. Și chiar dacă, la fel ca și în cazul celorlalte culte din Ungaria, dar și din România, prin îmbătrânirea populației și plecarea la oraș, sau în străinătate, a celor mai tineri, prin scăderea nașterilor, dar și prin fenomenul de secularizare, numărul credincioșilor care iau parte la sfintele slujbe este mai mic, totuși considerăm că este esențială și chiar vitală susținerea și pe mai departe a Episcopiei din Ungaria, ca și a Episcopiilor din cadrul celorlalte comunități istorice românești, din jurul granițelor României, sau din diasporă, pentru a păstra identitatea credincioșilor noștri și legătura lor cu Țara și Biserica Mamă, deoarece alte instituții nu reușesc să îndeplinească această misiune frumoasă, nobilă și sfântă, la fel cum o face Biserica noastră, lucru recunoscut de altfel și de către reprezentanțele diplomatice ale României în aceste țări. De asemenea, prin faptul că suntem un factor de echilibru și stabilitate, nu doar pentru credincioșii și comunitatea noastră, ci și în relațiile cu celelalte instituții ale Statului Maghiar, de la nivel local, județean, sau central, considerăm că prezența noastră este benefică și pentru menținerea și îmbunătățirea relațiilor dintre cele două Țări și Popoare, Român și Maghiar, lucru care a fost important întotdeauna, dar cu atât mai mult în această perioadă foarte dificilă și complicată a pandemiei, când este nevoie și mai multă de respect, bună înțelegere și solidaritate.

Pentru toate acestea, dăm slavă lui Dumnezeu și mulțumim Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, care în acest An Omagial, al pastorației românilor din afara granițelor României, dar și până acum, prin binecuvântarea și sprijinul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și al Sfântului Sinod al Bisericii noastre, cât și prin susținerea Statului Român, ne ajută să putem duce mai departe această misiune și activitate.

Bunul Dumnezeu să ne poarte de grijă tuturor și să ne ajute în misiunea și lucrarea pe care o avem de îndeplinit fiecare, în parte, în locurile în care El ne-a rânduit să fim!

†Siluan,

Episcopul Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria